

UNITÁRIUS SZÓSZÉK

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT

KIADAJ:

AZ EGYETEMES UNITÁRIUS LELKÉSZKÖR

SZERKESZTI:

KELEMEN IMRE

oklándi lelkész.

TARTALOM:

	Oadl
<i>Ima és beszédek Pál Ferenc ny. lelkész, tb. esperes temetésén:</i>	
Ima — Bede Emil	3
Az öreg lelkipásztor bucsuja — Kelemen Imre	8
Búcsúszavak az Egyetemes Egyház és Intézményei nevében — Simén Dániel	10
Búcsúszavak az Egyházkör nevében — Bálini Ö.	13
Temetés — búcsúzás — Zoltán Sándor	15
Pál Ferenc példája buzdítson minket — Báró J.	16
A Nőegylet búcsúja — Kelemenné Bedő Boriska	18
<i>Búcsúbeszédek Pálffy Ákosné temetésén:</i>	
Határkövek — Váry Domokos	19
A sír hatalma — Zoltán Sándor	22
<i>Búcsúbeszédek Gálfi Lőrinc teol. tanár temetésén:</i>	
Búcsúbeszéd a D. F. E. nevében — Dr Kiss Elek	24
„ a teol. ifj. részéről — Benczédi M.	25
Búcsúszavak és gondolatok a sirnál — Simén D.	27

1943.

Nyomatott a Globus-könyvnyomdában Székelyudvarhelyt.
Felelős tulajdonos: Csiky Albert.

A Lelkészkör határozata értelmében minden egyházközségnek is megküldöm a lapot,

A következő számba, mely június elején jelenik meg, kérek június 1-ig a nyári időnek témakörébe vágó beszédeket.

Szerkesztő.

UNITÁRIUS SZÓSZÉK

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT

KIADJA:
AZ EGYETEMES UNITÁRIUS LELKÉSZKÖR

SZERKESZTI:
KELEMEN IMRE
oklándi lelkész.

1943.

Nyomatott a Globus-könyvnyomdában Székelyudvarhelyt.
Felelős tulajdonos: Csiky Albert.

IMA ÉS BESZÉDEK PÁL FERENC NY. LELKÉSZ, TB. ESPERES TEMETÉSÉN.

1942 december 27-én.

Ima.

Életnek és Halálnak Ura! Édes jó Atyánk!

Megtört lélekket borulunk le színed előtt a gyász emez óráján, hiszen annak állunk koporsójánál, akit nagyon szerettünk, aki nagyon közel volt a szivünkhöz, lelkünkhöz. Te akartad így, s akaratod ime beteljesedett, hogy Pál Ferenc ny. lelkész, tb. esperes megszünjön testszerint élni! S Te akartad azt is, jó Atyánk, Istenünk, hogy amíg Ő élt, Neked tetsző életet élt úgy is, mint ember és úgy is, mint a Te felkent papod! A Te atyai kezed volt életében az iránytmutató, a Te atyai szavad volt az a feltétlen parancs, amelyet teljesített, mint hűséges katona a szolgálatot, még késő öregségében is!

Atyánk! Mint ember, tökéletes, mindenki elé bizton állítható példakép volt, ki rajongásig szerette hitvesét, akí most 52 évi házas együttlét után tépett lélekkal, zokogva borul koporsójára. S milyen példásan tökéletes, igaz volt a családalapítás gondolatával szemben állva is. Ha nem adtál gyermeket Nekik, Atyánk, keresett Ő magának, örökbe fogadva egy árva kicsi leányt, hogy legyen Neki is valakije késő öregségében . . . legyenek unokák . . . napsugaras jókedv, ha eljön majd annak az ideje . . .

Isten! Mint a Te szolgád, mindig égő, de soha el nem halványuló fényű fáklya volt. Akár kis, akár nagy gyülekezet előtt szolgált Téged, maga volt a kötelességteljesítés és pontosság példányképe. Ezek az ősi, de új köntösbe pompázó templomfalak és ez a gyülekezet mondhatja csak el, hogy milyen is volt Ő, amikor apró kis székelvények százait iktatta az önálló

keresztény egyháztagnak sorába, amikor a frigykötés könnyező, boldog óráján a fiatal lelkek beszédével mondatta el holtomiglant és a holtáiglant, vagy koporsónál állva a halál aratásának idején az Örök Élet hitének csodálatos beszédét prédikálta. Hogyan is munkálta a Te országod eljövetelét 54 esztendőn keresztül s hirdette az igaz ember örök, soha el nem muló lélekértékeit, követve nagy fiadat, a Mestert, aki Út, Igazság és Élet volt számára, prédikálva evangéliumát. A protestáns lelkipásztor minden nemes tulajdonságát önmagában egyesítve, sudár, szinte óriás székely tölgyként magasodva apró, törpe embercsemeték fölé, ezért remeg bele a Székelyerdő minden fája a valóság érzetén, hogy Ő már ezután csak lélek szerint lehet közöttünk!

Köszönjük jó Atyánk, hogy adtad Őt nekünk: családnak, egyháznak, a székely életközösségnek. Köszönjük, hogy Benne példányképet állítottál elénk, hogy hogyan is kell élni hosszú életen át becsületben, az igaz ösvényében, a Te buzgó szolgálatodban, hogy is kell szeretnie az Embernek az Embert, a Magyarnek a Magyart.

Lelkünk tiszta érzéseivel kérünk Téged, vigasztald azokat, akik bánkódnak, zokognak koporsójánál. Vigasztald meg az 52 évi házaseset minden szomorúságában és boldogságában Vele megértő szeretetben osztozó özvegyet, a saját gyermekként szeretett fogadott leányt, a vőt, az unokákat s az összes közeli és távoli rokonokat.

Atyánk! Adj sok Ő hozzá hasonló igazán hűséges sáfárt annyi vihart átélte kicsi Egyházunknak, Fajunknak, s mint ahogy fennen ragyog kicsiny életközösségünk egén élete fáklyája, engedd Istenünk, hogy követhessük Őt a Benned való igaz élet megélésében és a Te akaratod zugolódás nélküli teljesítésében. Jézus nevében kérünk. hallgass meg. Ámen.

Bede Emil.

Az öreg lelkipásztor bucsuja.

Alapige: Csel. 20, 24, 25, 27. 32.

Gyászoló Testvéreim! Halotti Gyülekezet!

Szent Karácsony estén, mikor a gyermeksziveket megörvendeztető angyalok szárnya suhogását is már elnyelte a csöndes, néma éjszaka, melynek fekete palástja alatt elpihent a karácsonyest misztériumában megtermékenyült emberi lélek, a falu két hajlékában a lámpa csak nem akart elaludni. Nálam a lámpafény mellett az íróasztal felé hajolva az élet viaskodott az élettel, mely a lelkeszi hivatás lelkiismeretes megélésében ölt testet egy ünnepre való készülődésben; a másik a nyugalmazott lelkesz hajlékában, a halál viaskodott egy hosszú életutban és komoly kötelesség betöltésében megfáradott élettel. Csak másnap reggel, amikor gyors szárnyakon terjedt tova Pál Ferenc ny. lelkesz-esperes halálhíre, értettem meg, hogy előző este miért jött oly szokatlanul későre álom a szememre. Akkor vívta haláltusáját az egyházközség egykori lelkipásztora s talán szeretett volna még egyszer beszélni velem, mielőtt az ő koporsója mellé állok. Lelke a gondolat útján keresztül talán akkor még egyszer felkereste azt a hajlékot, ahol én virrasztottam, hogy bucsut vegyen attól a papilakástól, melyet négy évtizednél is több időn át az ő szelleme töltött be. Lelke, mielőtt a hosszú utra indult, talán ott járt azon az estén, hogy megbizást adjon nekem, ki a lélekmagvelés mezőin az ő nyomába léptem, hogy jó tanácsai nélkül az utolsó elválás se történhessék meg; hogy nekem mondja el az ő bucsuszavát, amit ő már el nem mondhat.

Csodálatos és megfoghatatlan az emberi lélek titkos, rejtett világa. Az emberi lélek sokszor megérez és megsejt valamit, amire még semmi bizonyíték sincsen, de amely hamarosan bekövetkezik. Mintha minden egyes léleknek egy, eddig fel nem fedezett titkos leadóállomása és felvevő készüléke volna, mely minden távolságokon keresztül egy gondolatra terel két emberi lelket s ezen keresztül egyik a másiknak egészen világos, a tudatba is átlépő utasítást és meghagyást ad.

Ez történt a koporsóban pihenő öreg lelkipásztor és kö-

zöltem is és ez a magyarázata annak, hogy most, amikor, mint lelkész az Ő koporsója mellett, az utolsó földi találkozásnál beszélek, beszédem alapjául azokat az igéket választottam ki, amelyeket hallottatok. Ugy érzem, mintha Istennek e koporsóban fekvő hűséges, öreg szolgája a maga alázatosságában, távol minden öndicsérettől, diktálná nekem ezeket az igéket, mint olyanokat, amelyekbe legjobban beleilleszthető az Ő egész élete s amelyek legméltóbbak az Ő végső bucsuzásához.

Legyen hát a felolvasott ige lámpás, melynek fényében újra megláthatjuk azt az életet, melynek folytatása nincs már ezen a földön.

Ebben a koporsóban alussza örökálmát Pál Ferenc ny. unitárius lelkész-esperes. Keretbe foglalom ezt a nevet. A keret egyik oldalát a gyermeki idők alkotják, mely a Firtos hegy lábától a székelykereszturi gimnáziumig vezet és tart. A keret másik oldalát ifju évei teszik ki, melyek a székelykereszturi és kolozsvári diák és theologiai tanulmányokban, majd a tordai köztanítói pályán nyernek befejezést. A keret harmadik oldalát a meglelt férfikor adja, melyek a recsenyédi és oklándi lelkészi szolgálatban teltek el, A keretet bezárják az öregségben eltöltött esztendőik, melyek a nyugalmazott lelkésznek adattak meg a Gondviseléstől. Ebben a keretben ragyog most előttünk az ige reflektorának fénye mellett, mint Istennek nagyszerű alkotása az az elmúlt élet, amely a Pál Ferencé volt.

A legendás Firtos lábánál fekvő, a tiszta székely és unitárius Firtosváralja községben nyilott ki élete virága. Ennek a hegynek legendás multja, e község népének öntudatos faji és felekezeti gondolkozása, egyenes jelleme és emberbaráti szeretete ihlette meg a gyermek Pál Ferenc lelkét és jegyezte el annak az életnek, amelyet Ő megélt. Valamint a nemes oltóággal beoltott kis fának termését megszabja az oltógaly milyensége, úgy az ember életének, tettének, gondolkozásának egy életre szab és jelöl irányt az, amivel a gyermeklélek az otthonban és környezetben átoltatott. Pál Ferenc lelkét korán átoltotta a Firtos alatt lakó nép öntudatos magyar és öntudatos unitárius szelleme, mely az ő egész életének minden ténykedésén meglátszott. Valami szent megbizatus vezette élete kormánykerékét a kezdettől végig, amely különösen lelkészi pályáján csucsosodott ki igazán s amely ezekkel az igékkel fejezhető

ki a legjobban: „Semmivel sem gondolok, az én életem is nekem nem drága, csakhogy elvégezhessem az én futásomat.“ Ez a megbízatás, mint láthatatlan, de annál erősebb kéz vezette a falu egyszerűbb iskolájából a székelykereszturi, majd a kolozsvári iskolába, ahol nagy szorgalommal gyűjtötte azokat a lelki táalentumokat, melyeket a későbbi életben az előrehaladás aprópénzére könnyen fel tudott váltani. Ez irányította életét a pályaválasztás nagy keresztutjánál a theologia felé akkor, amikor az érettségizett ifjak előtt, más pályákon az előrehaladásnak és érvényesülésnek sokkal szélesebb kapui tárultak ki. Erre az időre emlékezve, a hivatás megélésének biztos tudatában bizonyos lelki megelégedettséggel mondotta el azt, hogy amíg akkor többen elhagyták barátai a theológiát, más pályára lépve át, ő végig megmaradt ezen. Pedig ez a pálya akkor is nehéz, küzdelmes és anyagiakban is gyenge volt, hiszen az Ő pályája kezdetén még ismerelen volt az államsegély. De az Ő számára e pályán minden nehézsége mellett is gyönyörűséggé tette az a hivatásérzet, melyet magával hazulról hozott s mely egész életén keresztül vele is maradt. Ezzel indult el a lelkészi pálya rögös utjain, melyen sokszor bizonyította be, hogy nem gondol semmivel, még az élete se drága neki, csakhogy futását elvégezhesse.

Itt félbeszakítom a gondolat menetét, mert az Ő élete is mindjárt lelkészi pályája kezdetén kétfelé tegozódott. Hamar ráébredt arra az igazságra, hogy nem jó az embernek egyedül lenni s hitvest választott maga mellé. Abban a házasesletben pedig, amelyet Ő hitvestársával együtt megélt s amely egy fél évszázadnál is tovább tartott, mindenki csak példát láthatott arra, hogy egy házasesletet, hogyan kell felfogni és megélni. Ő mindig tudatában volt annak, hogy a lelkésznek nemcsak az egyéni élete kell, hogy feddhetetlen legyen, hanem családi élete is, hogy mint eleven ut és irányjelző lehessen azok előtt, akiket a házaseslet útján ő indit el. S ha valaki a mintát tőle vette, az nem is csalódhatott. A gondos, a megértő férj mintaképe volt Pál Ferencz, aki kifelé a családnak tekintélyt, jóhírnevet szerzett s befelé pedig mindenben igyekezett segítője lenni annak, aki a hajlékot a boldogság szigetévé igyekezett varázsolni. Feleségét nemcsak segítőtársnak tartotta, akivel közösen hordozza az élet keresztjeit s akivel osztozik az élet örömeiben, hanem a legmeghittebb barátjának, akit csodálatos

szeretettel és rajongással vett körül. Élete sok tette, sokszor megisméltendő kijelentései bizonyságok erre, de mindenneknél ékesebben beszél erről az az öreg napjaiban elmondott ima, melyben egy kérés szállt az egek Urához, az, hogy Ő hagyja itt először a földi életet, mert hitvestársa nélkül nem tudná elviselni a földi életet. Pál Ferenc hitvestársi életéből bárki merithetett példát a maga hitvestársi életének a megéléséhez.

Te pedig bánatos özvegy, könnyes szemeidet, borús tekintetedet, bánkodó lelkedet fordítsd az Isten felé s meg ne szűnjél hálát adni azért, hogy ilyen férjet rendelt volt melléd s hogy oly szép hosszú életen keresztül állhatott melletted, mint férj: Pál Ferenc.

Azt mondják, hogy a földön nincsen tökéletes boldogság Pál Ferenc teljes boldogságából is hiányzott valami. Isten nem ajándékozta meg gyermekkel. Ő azonban a gyermekkel járó boldogságot is igyekezett magának megszerezni. Széles rokonságából kiválasztott egy gyermeket, akit kis korától úgy nevelt, mintha az ő testéből való test, az ő véréből való vér lett volna. Ezt láttuk, tudjuk mi is, de te tudod nevelt leánya azt, hogy megboldogult testvérünk az ő nevelőapai mivoltában is sok apát felülmuló édesapa volt.

Ha azonban az isteni gondviselés nem is adott neki vér szerinti gyermeket, adott lélekszerint nem egyet, hanem sokat, mert ő gyülekezetének minden egyes tagját, akiknek az élet hosszú során pásztorálására elhivatott, lélekszerinti gyermekének tekintette. És itt visszatérek az előbb elhagyott gondolatmenethez. Pál Ferenc a lelkészi pályát nem a megélhetési, vagy a kenyérkereseti lehetőségek egyik formájának tartotta, hanem magasztos hivatásnak. Az a lelkipásztor pedig, aki így fogja föl pályáját, az a gyülekezet minden tagját gyermekének tekinti, akivel együtt örvend s együtt busul, vagy szenved. Valamint a jó apa, ha szükség int, dorgál, fenyt, úgy az az igazi lelkész, aki ha szükség az intő, a fenytő szavakat sem nyeli el. Ő pedig, szólva az igével: sohasem vonakodott attól, hogy Isten akaratát ne hirdette volna. Ezt bizonyítják a recsenyédi gyülekezet idősebb tagjai, akiknek körében lelkészi pályáját megkezdette, de erről tehet vallomást a falu népe is. 42 évi lelkészi szolgálata alatt volt idő megismerni őt és e hosszú idő ezer változataiban sokszor bizonyágot tett előttek arról, amiről beszélek.

Emlékezzetek csak: A világháborút megelőző időkben, amikor a boldog béke korszak egy kiegyensúlyozott életet teremtett e föld felett, mint céltudatos magvető látott hozzá annyi hittel és bizalommal a lelki magvetéshez. A nagy világégés idején Ő volt reményeitek folytonos táplálója, megsebzett szívek, csüggedő lelkek vigasztalója. A nagy összeomlás idején, amikor annyi remény és számlás kártyavárként omlott össze s ki amerre látott menekült a nehéz próbák alól, Ő, mint a szikla állott, mutatva a példát s ugyanakkor hitet és bizalmat nyújtva nektek is. A kisebbségi sorsban igen sokszor egyedül, de állott elszakíthatatlanul mellettetek. Ő volt az, aki soha el nem csüggedt, akinek a szebb magyar jövőbe vetett hitéből, mint bővizű forrásból annyi sokan erősítették meg gyengülő hiteket. Ő volt az, aki abban a megalázó kisebbségi sorsban nem egyszer állt ki a sikra érettetek az iskoláért, a templomért s magáért az egész egyházkörért is. Ezt a kiállást, harcot úgy állotta a szószéken is és künn a mindennapok őrhelyén is, hogy az ellenség minden bomlasztó törekvése hiábavalónak bizonyult. Azok az idők különösen igazolják Pál Ferencnek életét, mely az alapigében jut kifejezésre.

Szolgálatának a felolvasott ígék szerinti betöltését igazolják azok az eredmények, melyek a falu gazdasági, kulturális és szociális előhaladásában mutatkoztak meg az Ő ilyen irányu munkája nyomán. Az egyházközség anyagi megerősödése, alapítványok megsokszoródása, egyházi földjeink szaporodása, temetőink bekerítése, a világháboru nagy hőseinek nevét megörökítő emléktábla és messzi vidék harangjait felülmuló harangjaink, mint ékes bizonyítékai annak, hogy Pál Ferencnek életében is legelső gondja az volt, hogy hivatását maradék nélkül betöltse s szívvél-lélelkel, minden erejével igyekezett is betölteni azt. Ennek a templomnak és szószéknek 42 esztendőn keresztül volt halkszavu, alázatos, de a lelkek mélyét szántogató magvetője, igehirdetője. Ki tudná felsorolni azt a sok lelki magvetést és annak annyi eredményét. Az idegen rólatok oklándi unitárius gyülekezet olvassa le az eredményt. Igyekezzetek hát olyanokká lenni, úgy cselekedni, ahogy annyi éven keresztül tanított titeket, hogy cselekedeteikről is visszatükröződjék a távozó lelkipásztor igazi lelkészi munkája.

E szószéket már csaknem tiz éve, hogy elhagyta, mert az idő is elsuhant s vele elfáradt volt a felelős őrhelyen, de a

templomnak azután is a legpontosabb látogatója volt. Vasárnapról-vasárnapra láttuk őt e hajlékban, pedig talán mindannyiunknál okosabb volt és jobban tudott imádkozni, de jött, hogy mint nyugalmazott lelkész is igazolja azt, amit mint lelkész sokszor hirdetett, hogy a templomot azért építették, hogy az ember ott szerezzé be hétről-hétre lelki táplálékát. Most a templomot is végképpen elhagyja. Ennek a szomorú ténynek fájdalmas megtörténtekor azt mondjuk: köszönjük a gondos lelkipásztorkodást, köszönjük a sok jó tanácsot, köszönjük a nagyszerű példaadást.

Te sem távozol bucsu nélkül. Bucsuszavaidat én mondom el helyetted, amit úgy érzem Te diktálsz nekem. Pál Ferenc köszöni a hitvesi szeretetet, a gyermeki ragaszkodást, az unokák által nyert sok-sok örömet, a rokonok ragaszkodását, a hivek megtisztelő bizalmát, a barátok megbecsülését s aztán az apostol szavaival távozik: „Most pedig Istennek ajánlak mindannyiokat.” Ámen.

Kelemen Imre.

Búcsúszavak az Egyetemes Egyház és Intézményei nevében.

„Tudom a te dolgaiddat, szeretetedet és hitedet, szolgálataidat és türeseedet s hogy a te utolsó cselekedeteid többek az elsőknél.” (János Jel. II. 19.)

Van fahasáb, melynek lángolása sziporkázó szikra-fénnyel lövel az éjszakába és van, amely zajtalanul ég el, de átható, tartós melegséggel. Van élet, amely tüneményes üstökösként suhan át a léten s van, amely állócsillagként ragyog felettünk. Van szolgálat, amely árad, sodor s vad vizekbe vagy holt medrekbe ful s van olyan, amely lassu víz módjára mély partot mos. Van cél és boldogság, amely romok felett hoz virágot, s van olyan, amely önmagát emészti meg Istennek tetsző szép áldozatul . . .

Pál Ferenc élete zajtalan melegséggel, állócsillag-ragyogással, mély partú szeretettel, Istennek tetsző áldozattal folyt

le közöttünk. Kiegyensúlyozott élete és szolgálata olyan volt, mint tüzhelyre tett formás fehér edényben párolgó vizé, melynek célja a lassú elfogyás, hogy a szoba páratartalma az élet törvényeinek megfelelően fenntartassék. „Tiszta és szeplő nélkül való istentisztelet,” hogy az élet csunya percei ünnepi percekké nemesüljenek.

Testvéreim, gyászoló gyülekezet!

Valóban igaz az, hogy csak az Isten tudta, csak az Isten és könnyező hitvese, hogy Pál Ferenc él, annyira befelé élt és belülről élt. Pedig neki is lehettek fájdalmai, keserőségei, lehettek csalódásai, de ő sohasem kiáltott hangos szóval. Lehettek kilörő örömei, harsonázó győzelmei, de ő sohasem tapsolt hangos tapssal, Csak az Isten tudta, csak a lelkek vizsgálója mondhatta gyakran e nemesen egyszerű, de fenkölt léleknek: *„Tudom a te dolgaidat, szeretetedet, hitedet, szolgálatodat és türeseedet s hogy a te utolsó cselekedeteid többek az elsőknél”*. Apró cselekedetek nagy apostola volt ő, az a küldetéses lelkes, ki apró homokszemekből gránit szobrot emel a hite, szeretete és szolgálatát által. Legkisebb cselekedetei hitben erősebbek, szeretetben melegebbek, szolgálatban hűségesebbek voltak, mint mások százszor meghirdetett, százszor megénekelt cselekedetei.

Ilyen volt ő nemcsak egyházközsége, de nemzete és egyháza szolgálatában. Mint a csöndes alkonyati szellő a porszemet, nemzetére és egyházára, erre a két pillérre hordta és építette apró cselekedetekből az Isten országát.

Életelindulása a boldog aranykorra, az ünneplő milleniumi időkre esik. Az ezer éves harc legendává nő, a mérhetetlen szenvedés megszépül, a nemzet örömmámorban uszik. Pál Ferenc erős valóságérzéssel megáldva, e sok színből kiértékeli a hitet s az álmok helyébe odaállítja a szolgálatot. A rózsaszínű ködön túl megérzi a kijózanító napok terhét, de nem retten meg, mert futja a testi, lelki erőből. Bőven jut a hitből, amelyet királyi módon osztogat szét népe között. Lelke, mint a fekete gyémánttá vált cedrusfa, szakadatlan osztja a nap melegét, Isten melegét. S amikor a háborús megpróbáltatások után ránkzudul az idegen megszállás fergetege, Pál Ferenc apró cselekedetei, mint valami titkos szikrák, itt is, ott is meggyújtják a hit mécsfényét. Az erdélyi magyarságnak nincsenek nagyvonalu, átfogó tervei, nincsenek még avatott vezérei, de

vannak tiltott álmokat ébresztő és tápláló Pál Ferencei, akik hittel hisznek a jobb jövőben. Népünk egy pillanatig úgy érzi, hogy szétzuzatott az ezeréves út s már a mély szakadék felé szédül, amikor egyszerre hid feszül előtte a Pál Ferencek életéből. Igen, hid voltak ők, amely biztosította mindannyiunk számára a nemzeti létfolytonosságot. Az „apró cselekedetek” korában, amikor egy jó szó, egy megértő tekintet vagy meleg kézszorítás mindennel fölért, Pál Ferenc szolgálatának jelentősége hatványozottan nőtt. S amikor megindult a föld talpunk alatt s a magyarság tömött sorokban menekült, Pál Ferenc, mint minden lelki vezér, tüntetően megült a fészken. A vihar zugott, az ág recsegett, de a madár nem riadt, mert szárnya volt. Pál Ferencnek hite volt s ez a hit a maga körében meggyőzte és itt tartotta, vizen és könnyes, sós kenyéren megtartotta a magyar nemzetet. S a nemzet meleg hálával áll meg a Pál Ferencek koporsója mellett s egy boldog evangéliumi vallomásban búcsuzik: *„Tudom a te dolgaidat, szereteted és hitedet, szolgálatodat és türevedet s hogy a te utolsó cselekedeteid többek az elsőknél.”*

Pál Ferenc, ezt a forró, könnyes, magyar vallomást a Mindenható is bejegyezte az ő szent könyvébe! De lelkébe véste a mi kicsiny Egyházunk is . . .

Egyházunk sorsa mindig egy volt a magyar nemzetével. A két közösség szolgálata egyet jelentett. Pál Ferenc egyforma szívvel és lélekkel szolgált mindakettőt. Az egyház kulturális intézményeiben a magyarság védbástyáit szemlélte és szerette s a magyar nyelvben az unitárius lélek zoltáros és imádságos szárnyalását ismerte fel. Közügyigazgatói méltósága, főtanácsosi mivolta, irányító szerepe és bölcs ítélete a templom és iskola, a hit és magyarság érdekeit tartották szem előtt. Ifjakat is e célból serkentett, toborzott és segített a lelkészi pályára. Profétákat szerzett a magyar népnek és az unitárius egyháznak.

A kép azonban nem lenne teljes, ha meg nem emlékeznénk arról a páratlan emberi magatartásról, amely köztiszteletet, közmegebecsülést szerzett Pál Ferenc nevének. Magatartása nem jelentette a színvonalat, de jelentette a *tiszta erkölcsi mértéket*. Lefelé vagy fölfelé, kifelé vagy befelé egyforma méretekkel mért. S talán a Jó Isten is azért áldotta meg hosszú, szép élettel s egy csodálatos, csöndes halállal. A nyilegyenes fának még a zuhanásban is van valami kibékítő szépsége.

Pál Ferenc jellemes életének elmulása is inkább megnyugtat, mint megrendít. A tiszta erkölcsi mérték koronázatlan embere sohasem szakad ki a mi szivünkből, az Isten akarja, hogy bennünk éljen.

A Magyar Unitárius Egyház felmérte a te életedet a koporsód előtt s általam tesz bizonyyságot: *„Tudja a te dolgaidat, szeretetedet és hitedet, szolgálataidat és türeseedet s hogy a te legkisebb cselekedeteid többek az elsőknél.”*

Eltávozó testvérünk, ebben a tudatban búcsuzunk tőled, pihenj csendesen s mi pedig gyászoló gyülekezet, imádkozzunk az egek Urához, Istenéhez, hogy áldja meg e népet s e maroknyi Egyházat Pál Ferenchez hasonló lelki vezérekkel! Ámen.

Simén Dániel.

Búcsúszavak az Egyházkör nevében.

A legőszintébb tisztelet és a legmélyebb fájdalom érzésével állok a Székelyudvarhelyi Unitárius Egyházkör nevében e mellett a koporsó mellett, melyben Nagytiszteletű Pál Ferenc nyugalmazott lelkész, tiszteletbeli esperes, a mi kedves jó „Feri bácsink” pihen, 82 esztendőre terjedt s tiszteletre méltó földi élete elhamvadása után. Itt állok igaz fájdalommal, hogy búcsut vegyek attól a nemes és becsületes életű embertől, aki nemcsak családjának és nem is csak azoknak a gyülekezeteknek volt ékes koronája, melyeket lelki gondozásban részesített 47 évre terjedő lelkészi szolgálata alatt, hanem a mi egyházkörünknek is fénylő napja vala abban a 36 évi közszolgálatban, amelyet egyházkörünkben oly becsülettel és tisztességgel, komoly megfontoltsággal és kiváló közigazgatási érzéssel teljesített és töltött be, mindig közmegelegedésre.

Az egyházkör ennek az áldott lelkű jó embernek, ennek a páratlan ítélőképességű s így vezetésre hivatott férfiunak, a lekipásztorok mintaképének, már korán, alig egy évi recsenyédi lelkészi szolgálata alatt, felismerte tehetségét, lelki kiválóságait s ezt megjutalmazta, midőn 1887-ben a válópereket lebonyolító papiszék prókátorává választotta, mely hivatalát az állami

anyakönyvek életbe léptetése idejéig, 1896-ig, a legszigorubb pontossággal töltötte be, de belevive ebbeli munkájába is emberszerető szívének megbocsátani tudó érzését. Majd 1908-ban egyházköri jegyzővé választja az egyházkör a tekintélyében folyton gyarapodó oklándi lelkészt, s ebben a hivatalában 16 éven át, 1913-ig működik és írja a legpontosabb köri jegyzőkönyveket, amikor elnyeri az egyházköri élet legmagasabb tisztségét, a köri esperességet, amely hivatalát két cikluson át, 12 éven keresztül, 1926-ig bezárólag, a legbarátságosabb és a legodaadóbb buzgósággal töltötte be. Komoly megfontoltságának és józan ítélőképességének köszönheti a mi egyházkörünk, hogy a legnehezebb és legválságosabb időkben a legnehezebb egyházköri kérdések is mindig közmegnyugvásra és közmegelégedésre oldódtak meg. Az egyházkör aztán az ő szeretetének és nagyrabecsülésének elismeréséül 1926-ban tiszteletbeli esperessé választotta a hervadhatatlan érdemeket szerzett kedves jó „Feri bácsit“.

A bucsúzás fájó pillanatában a Székelyudvarhelyi Unitárius Egyházkör nevében megköszönöm Feri bácsi neked azt a sok munkát, amit ebben az egyházkörben végeztél, mint prókátor, mint köri jegyző és mint esperes. Megköszönöm azt a nagy buzgóságot és igaz szeretetet, mellyel ügyeinket és dolgainkat intéztél és azt a barátságos leereszkedést, amellyel hozzánk, a jóval fiatalabbakhoz is leereszkedtél. De megköszönöm neked, kedves Feri bácsi, én egyénileg is azt a kitüntelést, amelyben engemet részesítettél, amikor annak idején mostani állomáshelyemre segítettél s azután is jóindulatoddal állandóan elhalmoztál.

* * *

Ezek után engedtessek meg nekem, hogy bucsúzzam e koporsó lakójától közös szülőfalunk, Firtosváralja község nevében is. Ott született ő 1861 október 7-én a tiszta levegőjű, kristályvizű forrásokat termelő, gyönyörű kilátást nyújtó Firtos hegy aljában, az alig 300 lelket számláló, értelmes népű Firtosváralja községben, amelyet soha meg nem tagadott, ahova olyan boldogan tért haza mindig az általa életre hívott és ma már híressé vált találkozókra. Ennek a falunak és népének nevében köszönöm neked „Feri bácsi“ a szülőfalut, a szülőföld igaz szeretetét. Élne fog emléked ott is, a legendás Firtos hegy aljában.

Becsületes, nemes és munkás földi életed elhamvadt, de neved és emléked fel van írva mindnyájunk szívében. Kivánok neked az igaz földi élet után csendes és békés pihenést. Szeretteidnek vigasztalást. Isten veled Feri bácsi, Isten velünk! Ámen.

Bálint Ödön
köri esperes.

Temetés — búcsúzás.

Temetésre jöttünk, de nem temetünk, mert temetni annyi, mint valakitől, valamitől örökre elválni és aztán — elfeledni. De örökre elválni azoktól, akiket szerettünk és aztán elfeledni őket, nem lehet. Tőlök csak búcsút venni lehet. Ide nem temetni jöttünk, csak elbúcsúzni attól, aki megy közülünk, mert eljött az ő elköltözésének ideje. Nem temetjük Pál Ferencet, csak elbúcsúzunk tőle, a mi kedves Feri bácsinktól, a csupa szeretet, csupa jószág-embertől, akit elfeledni soha nem lehet.

Nem eltemetünk és nem elfeledünk, hanem csak elbúcsúzunk tőled, kedves Feri bácsi, mert beállt számodra az elköltözés ideje (II. Tim. 4. 6.) Búcsúzunk mi, szerény munkásai annak a mezőnek, ahol Te oly hosszú időn dolgoztál, fáradtál, tevékenykedtél a Krisztus Jézus alázatos tanítványaként. Szerető szívű telkipásztor, atyai jószágú esperes voltál, aki ha feddettél, ha oktattál, ha utasításokat adtál, sohasem fölényeskedő felsőbbbségi érzettel, hanem jóakarátú szeretettel tetted azt. Mert lelkésztársaidat, a legfiatalabbakat is, nemcsak kartársaidnak, hanem barátaidnak, testvéreidnek, gyermekeidnek tekintetted s esperesi vizsgálalaid idején, gyűlésekben, a magánérintkezésben ez határozta meg velünk szemben való magatartásodat. *Te amit prédikáltál, azt cselekedted s amit cselekedtél, azt prédikáltad.* Mindenekben a jó lelkipásztor példája voltál,

Köszönjük Neked a példaadást, a tiszta szeretetet és jószágot, amellyel megnyitottad előttünk hajlékodnak és szívednek ajtaját és amelyben oly sokszor megfürösztötted a mi lelkünket, a fiatalabb kartársak lelkét, hogy letisztítsd róla a földi élet gyarlóságainak porát. Köszönjük, hogy szerettél és a sze-

retetben, a keresztényies életben, az igazi gyakorlati lelkipásztorkodásban útmutatónk voltál. Köszönjük és búcsúznak, mert neked menned kell oda, hová elmentek, ahol oly sokan várnak egykori jóbarátaid közül. Eljött, beállott a Te elköltözésednek ideje is, mert íme, akikkel egykor ifjan együtt álmodoztál, együtt küzdöttél, az életmezőn versenyt együtt futottál: nincsenek már itt, előre mentek, itt hagytak. Csak egy van még itt, aki leghűbb volt hozzád, aki soha el nem hagyott: élettársad, aki mindhalálig híven kitartott melletted és most itt maradt még egy ideig, hogy amint életedet a hűség és szeretet virágaival ékesítette, sirodát is beültesse virággal és aztán — készüljön a nagy útra, találkozóra.

Bár temetésre jöttünk, — búcsúznak, nem temetünk, mert emléked, képed szivünkbe zárva itt marad mindhalálunkig. Búcsúznak s kívánjuk, hogy találj meg az örökkévalóságban a jóknak, igazaknak, híveknek igaz jutalmát: „menj be a te Uradnak örömébe!” Az Udvarhelyvidéki Unitárius Lelkészkör nevében búcsúzom: Isten veled, pihenjenek poraid csendesen, szellemi részed a szerető lelkek jutalmának, az örök dicsőségnek legyen részesévé! Isten veled!

Zoltán Sándor.

Pál Ferenc példája buzdítson minket!

Az Udvarhelykőri Dávid Ferenc Egylet nevében egy pár szóban én is Isten hozzádot mondok, mert ennek az egyletnek 12 éven át jegyzője, később pedig 3 éven át elnöke voltál. Egyletünk célja a valláserkölcsei élet ápolása, terjesztése, az igaz keresztény magyar élet megteremtése.

Ezt a nemes célt megvalósítani csak erős hittel, áldozatkész szeretettel, nemes példaadással, sok jó cselekedettel lehet.

„Aki a szeretetben marad, az Istenben marad s az Isten abban.”

Pál Ferenc esperes az egyszerű szavak, de a nemes tettek embere volt. Jó pásztora, hű gondviselője a nyájnak, melyet Isten az ő őrizetére bizott.

A lelkészek s énekvezérek Feri bácsija, ki hivatalos körútjában, társaságban, utcán, vagy akár a saját otthonában is mindenkit türelmesen meghallgatott. S ha egyenetlenséget látott, nem arra törekedett, hogy annak hullámaint még jobban felkavarja, hanem inkább arra, hogy békítő szavaival elsimítsa, lecsendesítse. Békítőleg szólott a haragos felekhez: csak egyetértéssel, egymás megbecsülésével lehet építő munkát végezni.

A román megszállás idején a templom volt az egyedüli hely, ahol keresztény magyarságunkat ápolhattuk. Isten házára, a templomra áhitattal nézett. A templomot, tornyot s a melléje tartozó parochiális épületeket gondozni, ápolni kell! A román megszállás éveiben pedig erre alig volt pénz. Az egyházközségek pénzvagyonát csaknem mind felemésztette az adó és a konverzió.

Mintha most is hallanám Feri bácsi jó tanácsait: Pénz, amint látom, az egyházközség pénztárában kevés. Azt nem is szabad elkölteni, inkább gyümölcsöztetni kell! Pénz nélkül is lehet javítani, építeni! Csak lélek s jóakarattal kell. Fel kell buzdulni az ősök nemes példáján. Egyetértéssel, jóakarattal, közmunkával tegye meg mindenki a kötelességét, mert csak így lesz itt magyar unitárius élet s így leszünk mi a nagy elődöknek méltó utódai, igaz unitárius keresztény magyarok. Egyszerű, lelkes szavai nyomán szép egyházépítő munka folyt a két Homoród völgyén.

Pál Ferenc nemcsak hitét, vallását és egyházát, hanem magyarságát is szerette s ahhoz törhetetlen lélekkel ragaszkodott. Hitt a magyar nemzet jövőjében, Magyarország feltámasztásában.

Szülőfaluja felett keményen áll a Firtos. De nem áll erősebben, mint ahogy állott a román megszállás idején magyarságában Pál Ferenc. Mikor épülni kezdtek itt-ott a román templomok, némelyek ingadozni, hajladozni és behódolni kezdtek. Ő tán éppen ekkor volt a legerősebb s a legbizakodóbb. Úgy állott, mint a győzedelmes bástya. „Minden nemzet támasza, talpköve a tiszta erkölcs!” Ellenfeleinknél ez hiányzik! Hiába építenek fővényre. Ezek az új román templomok nem bírják ki az élet viharát. Leomolnak. A földdel egyenlővé tétetnek. Megsemmisülnek. A templomépítéshez erős hit és tiszta erkölcs kell! Ebben álljunk mi s legyünk erősek. Bizzunk, reméljünk

mert számunkra eljön a szebb és jobb jövő. Lesz még itt igaz magyar élet.

Igaza volt. Jóslata beteljesedett. Ha megőszült fejjel is, de megérte Északerdély felszabadulását. Szerető nejével együtt ujjonghatott a felszabadulás boldog örömeiben. Csak még egy vágya volt. Az, sajnos, még nem teljesülhetett: Délerdély felszabadulása.

De az ő kemény, szívós, rendithetetlen magyarságából vegyünk példát itt, koporsójánál. Higyjünk, reméljünk, dolgozzunk, áldozzunk unitárius hitünkért, szeretett magyar hazánkért! Úgy áldd meg bennünket a magyarok Istene.

Ezekkel az érzésekkel bucsuzom tőled, Feri bácsi! a köri Dávid Ferenc Egylet nevében.

Egyszerű szavak, nemes tettek embere! Szép, hosszú pályafutásod után pihenj csendesen!

Legyen könnyű a föld nyugvó porod felett. Isten velünk. Isten veled!

Báró József.

A Nőegylet búcsúja.

Az oklándi Dávid Ferenc Nőegylet nevében búcsúzom el Tőled, ősz lelkipásztorunk. Te voltál az, aki életre hivtad e községben ezt az egyesületet. A te kitartó buzgalmad tartotta és virágoztatta fel. Fáradságot nem ismerve vettél részt minden gyűlésén és annyi sok szeretettel irányítottad lelkes munkájában.

Nehéz elbucsuzni Tőled szeretett esperes urunk, mert igen sok emlék köt tehozzád és örök eltávozásoddal nagy ür támad mindannyiunk szívében. Azonban érezzük azt, hogy mégsem haltál meg, e koporsó nem visz a sirba teljesen, mert csak a tested távozik el körünkből, szellemed tovább él emlékezetünkben. Tanításaid, Istenbe és az örök igazság győzelmébe vetett rendithetetlen hited továbbra is lelkesíteni fognak és buzdítanak ezután is nemes munkák elvégzésére.

Kevés a szó, mellyel irántad érzett mély hálánkat kifejezhetnők minden jószágodért, de beszél az elvesztésed fölötti fájdalom, amely hosszú ideig fog a Nőegylet minden tagjának a szívében égni. Bucsút azzal veszünk Tőled szeretett lelkipásztorunk, hogy legyen csöndes pihenésed, legyen áldott emlékezeted. Isten Veled, Isten velünk . . .

Kelemenné Bedő Boriska.